

Özel isimlerin kullanımı

Haberlerde genel kural, üst düzey yetkililer, hükümet yetkilileri ve tüm kaynaklar dahil, ismin ilk geçtiği cümlede özel ismin tamamının kullanımınıdır. Örneğin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan her haberde ilk geçtiğinde bütünüyle kullanılır. Sonraki atıflarda Başbakan Erdoğan, Erdoğan veya Başbakan diyerek devam edilebilir. Bu her kaynak açısından geçerlidir.

Kutu 12: Haber yazımında özel isimlerin kullanımı

XXXXXXXXXX

Ankara – Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, XXXXXX

Cumhurbaşkanı Erdoğan, XXXXX

Kısaltmaların kullanımı: Gazete haberlerindeki kısaltmalarda büyük harfler arasında nokta kullanılmaz. Büyük harfle ilk isimler yazılır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi: TBMM
- Elektrik Mühendisleri Odası: EMO
- Küçük ve Orta Sanayii Geliştirme Başkanlığı: KOSGEB
- Dış Ticaret Müsteşarlığı: DTM
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu: RTÜK'e

Genel kural, ilk geçtiği cümlede kurumların tüm adlarının yazılması kısaltmaların parantez içinde verilmesidir. Sonraki göndermelerde kısaltmalar kullanılır. Ancak TBMM gibi çok bilinen kurumlarda bu kurala uyulmadığı da görülmektedir. Kısaltmalara ekler, kısaltmanın okunuşuna göre gelir. TeBeMeMe olarak okunduğu için TBMM'ye yazılır.

Kutu 13: Haber yazımında kurum kısaltmalarının kullanımı

xxxxxx

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Başkanı Ahmet Tayfun televizyon yasaklarıyla ilgili yaptığı açıklamada, xxx xxx

RTÜK Başkanı Tayfun, bu tür uygulamalara girmek istemediklerini, ancak xxx

Sayıların kullanımı

Haberlerde sayılar kullanılırken geçerli kurallar şöyledir:

- 10,000'e kadar rakkamla yazılır: 9,999.
- Ancak cümleye sayıyla başlamak gerektiğinde rakkam yerine yazı doğru olacaktır.

“BİRER fiş çeken 5 kişi...”

“BİRER fiş çeken 11 kişi...”

“BİRER fiş çeken 67 kişi”

“BİRER fiş çeken 6,754 kişi”

- 10,000'den sonra ilk basamaklar yazıyla sonrası rakkamla yazılır

10,456 kişi şöyle yazılır:

10 bin 456 kişi

Bu kural büyüyen sayılarda devam eder.

1,567,456 şöyle yazılır:

1 milyon 567 bin 456

996 milyon 678 bin 311

Rakamların yazılmasında “%” işareti haber metinlerinde kullanılmaz “yüzde” sözcüğü kullanılır. “Yüzde”den sonra gelen sayıya ,-- dokuza kadar olsa bile rakamla yazılır: Yüzde 8,5.

Haberlerde sık rastlanan hatalar

Kesin bilgi varken belirsiz olanı yazmak

Bir olayın oluş saati belli bir gün ve 18:30 gibi verilmişken, bu bilgiyi gazetecinin daha belirsiz hale getirilmemesi gerekir. Akşam sularında, akşam saatlerinde. 18:00 dolaylarında gibi kullanımlar yerine “xxx dün 18:30’da çıkan kavgada.” Kimi zaman kesin saatin verilmesinin gerekmediği durumlar olabilir. Örneğin düzenlenmiş bir basın toplantısının saati, verilen bir demecin saati önemli değildir. Böyle durumlarda dün, önceki gün, iki gün önce gibi zaman unsuru kullanılabilir. Kaza, afet, cinayet haberlerinde kesin zaman bilgisi varsa, kesin zamanın kullanması yeğlenmelidir.

Haberde edinilen en son bilgi güncellenerek verilir

Diyelimki bir haber yazdık ve elimizdeki bilgiler 48 kişinin öldüğünü, 26 kişinin yaralandığını gösteriyordu. Haberi kaynaklara sorarak güncellemek istediğimizde de 3 kişinin daha öldüğünü öğrendik. Muhabir haberini güncellerken başlığı, girişi ve tüm bilgileri en son bilgiye göre verir. Önce 48 kişi öldü diye giriş yapıp, bir sonraki paragrafta 3 kişi daha öldü denmez.

Habercilikte kullanılmayan zaman kullanımı

Türkiye’deki gazetecilik uygulamasında 1960’lı yıllardan sonra, -miştir, miştir, maktadır gibi zamanlar kullanılmaz. Haberde geçmiş zaman di’li geçmiş olarak kullanılır. Bunun yanında genel eğilimleri vermek için şimdiki zaman kullanılması gerekir. Örnek: Türkiye’de belli hastalıkların sayısı giderek artıyor.

Yanlış bağlama

Türkiye’deki haberlerde çok kullanılan, ancak kaçınılması gereken bir kullanım, iki farklı zamanda olabilecek olayın sanki aynı anda oluyormuş gibi kullanılmasıdır. Örneğin “8 kişi olay yerinde ölürken, yaralılar Numune Hastanesi’ne sevk edildi,” cümlesi ölümler olurken, yaralıların da aynı anda sevk edilmesini anlatır. Oysa anlatılmak istenen bu değildir. Doğrusu iki ayrı cümle kurmaktır: 8 kişi olay yerinde öldü. Yaralılar, en yakın hastane olan Numune Hastanesi’ne sevk edildi. Doğru bağlama örneği olarak şu cümleyi hatırlayın: Yelkovan kuşları daireler çizerek uçarken, yunuslar sanki onlara selam vermek için yukarıya doğru zıplıyordu.

Şekilli konuşma olmaz

Çok kullanılan ama yanlış olan bir kullanım da aktarma yaparken şekilde konuştu, biçiminde ifade etti gibi kullanımlardır. İfadeler ve konuşmalar şekilli olmaz. Çoğu zaman şöyle konuştu, şunları söyledi demek durumu kurtaracaktır.

Çoğul yüklem kullanım hatası: Yetkililer söylediler diye yazılmaz. Doğrusu, “Yetkililer söyledi” olarak yazılır. Kuşlar uçtular yazılmaz kuşlar uçtu yazılır.

Bazı yazım hataları

- Özel isimlerin ilk sözcüğü büyük harf olur. Şu yanlıştır: Ahmet KARA. Doğrusu: Ahmet Kara.
- İl ve ilçe isimleri özel isim olarak yazılır. ayaş değil Ayaş yazılır.
- Dahi anlamındaki de ve da ayrı olarak yazılır. Ahmet de çok mutlu olanlar arasındaydı. Aradığımız anahtar, Ahmet’te bulundu.

Yazılan haberi değerlendirmek ve düzeltmek

Gazetelere muhabirin verdiği haber önce yazı işlerinde sonra redaksiyon bölümünde işlenir. Yazı işleri haberin özüne ve haber diline ilişkin değerlendirme yaparken, redaksiyon bölümü daha çok dil

ve sözcük yanlışlarına ilişkin denetimi yerine getirir. Yazışları birimi İstanbul'da bulunan bir gazete için Ankara'da haber yazan bir muhabirin haberi öncelikle Ankara İstihbarat Müdürü ve/veya yardımcılarının elinden geçer. Haberdeki eksiklikler ve haber dilindeki eksiklikler, gerekirse muhabire düzeltmesi için verilir. Muhabirlikte tutunmanın birinci yolu, verilen haberlerin en az düzeltmeyle İstanbul'a geçilebilmesidir. Aksi durumda Ankara istihbarat müdürlüğü çok fazla zaman harcamak durumunda kalır.

Yazışlarının dikkatle gözden geçireceği unsurlar arasında, başlık, giriş ve haberin diğer unsurları bulunur. Bu aşamada deneyimsiz muhabirlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri "haberi gömmüş" olmalarıdır. Haberi gömmek, haberde asıl önemli olan unsurun başlık ve girişte yer almamasıdır. En önemli unsur ya haber gövdesinin içinde ya da en son paragrafta yer alıyor olabilir. Böylesi bir durumda Ankara'daki istihbarat şefi haberi düzelterek yeniden yazmak durumunda kalacaktır.

Bunun için zaman yoksa, yani "bağlanma saati" yaklaşmışsa, bu görevi muhabire bırakabilir. Bağlanma saati, İngilizce'de "deadline" sözcüğünün yerini tutar. Her gazetenin Ankara ve diğer bürolarının haber geçmek için en son haber yollayacakları saatler vardır. Genellikle büyük gazetelerde ilk bağlama "taşra baskıları" için akşamüstü yapılır. Taşra baskıları, belli bölgelerde gazetenin matbaası olmadığı için kamyonlara yüklenerek gidecek gazeteler için kullanılır. Bunun sonrasında gece geç saatlerde son bağlama yapılır.

Kimi durumlarda muhabirin haberindeki eksikliklerin giderilmesi için ek soruların kaynağa yöneltilmesi gerekir. Böylesi durumlarda ilk bağlanma saati veya son bağlanma saati geçebilir.

Haberin redaksiyonunu yapan yöneticiler öncelikle toplanmış bilgiler arasında olmamakla birlikte önemlilik taşıyan unsurun eksikliğini farkedip eksikliği gidermekle sorumludur.

Sayıların tutarlılığı

Haberde yer alan sayıların birbiriyle tutarlı olması gerekir. Örneğin yaralıların isimleri tek tek verilmiş olduğu bir durumda, toplam yaralı sayısı 21 olarak veriliyorsa. İsimlerin sayılması gerekir. İsimler sayıldığında 21'den farklı çıkıyorsa yaralı sayısında hata var demektir. Ya yaralıların sayısı 21'den fazladır veya azdır, ya da ölümlerle yaralılar arasında tutarsızlık vardır. Muhabir yaralıların isimlerinden eminse, onu temel alarak sayıları düzeltmelidir. Bir haberdeki sayıların toplamı, parçalardaki sayılarla tutarlılık içinde olmalıdır.

Başlık, giriş ve gövde tutarlılığı

Haberin başlığı haberin en kısa özetidir. İlgi çekmek için başlıkla oynandığında, başlık ile haber girişi ve gövdesi arasında tutarsızlık olabilir. Burada muhabir çalıştığı gazetenin ortamını ve gazete politikasını gözönüne almalıdır. Başlıklarda feci, müthiş, gibi sıfatlardan kaçınmak genel kuraldır.

İsimlerin tutarlılığı

Bir haberde yer alan özel isimler tutarlı olmalıdır. Bir yerde "Haluk" başka yerde "Hulki" gibi farklılaştırmalar engellenmelidir. Soyadlar, araba markaları gibi tüm unsurlar için de aynı tutarlılık sağlanmalıdır.

Süreçlerin tutarlılığı

Çeşitli olaylarda süreçlerin doğruluğu önemlidir. Kaynaklar bilerek veya bilmeyerek yanlış bilgi verebilirler. Örneğin hukuk alanındaki dava süreçleri böyledir. Örneğin kamuda çalışan bir kaynak kendisine ilişkin bir işlemle ilgili olarak “Yargıtay” a dava açtığını söylüyorsa bir yanlışlık vardır. Çünkü kamu görevlileri, kamu yönetiminin verdiği kararlara ilişkin olarak ilgili bölge idare mahkemesine başvurabilir. Bölge idare mahkememesinin kararından sonra itiraz edildiğinde Danıştay’a başvurulur. Dolayısıyla kaynak, Yargıtay’da dava açtım diyorsa bir hata vardır.

Tarihlerin tutarlılığı

Kaynakların olaylarla ilgili verdiği tarihler tutarlı olmalıdır. Kimi zaman doğum tarihi, kimi zaman bir kentten başka kente göç tarihi kaynağın olaylarla ilgili söylediklerinin doğrulanması açısından önem taşır. Doğum tarihlerinden hareketle, belli bir olayın söz konusu kişinin yaşamında yer alıp almadığı kimi zaman kaynağın kasıtlı veya kasıtsız hatalarını ortaya çıkartabilir.